

EDUKACJA PRZEZ ZABAWĘ

Analiza zapisów Podstawy Programowej Edukacji Wczesnoszkolnej potwierdza, że nauka przez zabawę ma swoje uzasadnienie w kształceniu dzieci młodszych. W zabawie dziecko może rozwijać predyspozycje i zdolności poznawcze¹ umożliwiające mu rozumienie otaczającego świata, doskonalić procesy wielozmysłowego poznawania, ale także rozwijać takie cechy osobowości, które będą konieczne do aktywnego i etycznego funkcjonowania w życiu społecznym.

Zabawa zapewnia dziecku bezpieczne i przyjazne warunki do uczenia się w trakcie i poprzez zabawę. W zabawach edukacyjnych z powodzeniem można korelować treści nauczania z różnych edukacji, a co najważniejsze w zabawie odzwierciedla się sens kształcenia zintegrowanego, budującego w umyśle dziecka całościowy obraz świata. Zabawy dydaktyczne, które organizuje nauczyciel dostosowując je do możliwości psychofizycznych dzieci, zachęcają dzieci do wysiłku intelektualnego, ćwiczą funkcje umysłowe, rozwijają predyspozycje i uzdolnienia. Równocześnie wyrabiają dyscyplinę i wytrwałość, uczą postępowania zgodnego z przyjętymi zasadami i regułami oraz pobudzają do wyrażania swoich myśli, emocji i uczuć². Poprzez zabawę dziecko przeżywa emocje i uczy się nad nimi panować, zaspokaja ona jego potrzeby i pragnienia w przyjemny sposób. Im zabawy są różnorodniejsze i bogatsze w treść, tym korzystniej oddziałują na całą osobowość dziecka. Zabawa pozwala poznać świat poprzez naśladowanie, próbowanie, eksplorowanie i konstruowanie³ – dziecko postawione w roli badacza⁴ otaczającego świata ma satysfakcję i zadowolenie z obserwowania i eksperymentowania, przez co uczy się przewidywania skutków, kierowania swoimi czynnościami, wykorzystuje rekwizyty, symbole, przedmioty nadając im konkretne funkcje.

W zabawie integrują się procesy kształcenia i wychowania, dlatego pełni ona funkcję stymulującą i wspomagającą aktywność intelektualną, ruchową, emocjonalną, moralną i społeczną. Kontakty interpersonalne w zabawie przyczyniają się do przyswajania norm społeczno-moralnych, uczą zgodnego współdziałania i współpracy w sytuacjach praktycznych i zadaniowych, dlatego walory edukacji z wykorzystaniem pedagogiki zabawy trudno przecenić, szczególnie w klasie I, do której uczęszczają także dzieci 6-letnie.

W przykładowych opisach zabaw dla dzieci z klasy I zaplanowano różne moduły, wśród nich zabawy z chustą animacyjną, linię czasu, wspólne rysowanie, stacje zadaniowe i grupy zadaniowe. Oprócz tego mapę mentalną⁵ i zabawy z wykorzystaniem dramy⁶.

Warto także podkreślić, że zabawa może być pomocna nauczycielowi w diagnozowaniu potrzeb dzieci, ich predyspozycji i zdolności. W zabawie bowiem dziecko odzwierciedla swoją wiedzę o świecie, łączy w niej także elementy fantazji, wyobraźni i realizmu, dając tym samym wgląd w procesy poznawcze i myślowe dziecka.

1 I. Czaja-Chudyba, *Jak rozwijać zdolności dziecka?*, WSiP, Warszawa 2009.

2 Z. Bogdanowicz, *Zabawy dydaktyczne dla przedszkoli, materiały dla nauczycieli*, WSiP, Warszawa 2007, s. 14.

3 E. Hurlock, *Rozwój dziecka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1985, s. 10.

4 B. Muchacka, *Zabawy badawcze dzieci w przedszkolu*, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków 1992.

5 M. Jąder, *Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2009, s. 96-97;

B. Kubiczek, *Metody aktywizujące. Jak nauczyć uczniów uczenia się*, Wydawnictwo NOWIK, Opole 2009, s. 87-88.

6 M. A. Szymańska, *Drama w nauczaniu początkowym*, Wydawnictwo Juka, Łódź 1996.

Zabawa należy do podstawowej aktywności dzieci w wieku przedszkolnym, ale w młodszym wieku szkolnym dzieci nadal lubią się bawić, chociaż z biegiem lat przestaje ona być dominującą formą ich aktywności. Tematyka zabaw i ich charakter zmieniają się – dzieci szkolne ukierunkowują zabawę na cel, interesują się jej rezultatem i wynikiem. Tę zasadniczą zmianę rozwojową z powodzeniem mogą wykorzystywać nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej wprowadzając w toku zajęć zintegrowanych zabawy edukacyjne. Uatrakcyjnią one zajęcia szkolne i rozbudzą zainteresowanie tematyką nauczania. Udział uczniów w zabawach dydaktycznych, ich aktywne zaangażowanie i przeżywanie to nabywanie, pogłębianie i utrwalanie wiedzy oraz umiejętności zgodnie z różnymi drogami i strategiami nauczania, które przekładają się na wyższe osiągnięcia i efekty edukacyjne uczniów, dlatego na I etapie szkoły podstawowej warto wykorzystywać zabawy w procesie dydaktyczno-wychowawczym⁷.

⁷ Z. Załona, *Teoretyczne rozważania o zabawie dzieci młodszych*, [w:] Z. Załona (red.), *O dziecięcej zabawie i zabawach*, Wydawnictwo Naukowe PWSZ, Nowy Sącz 2012, s. 13.

Moduł: Wspólne rysowanie

Cele ogólne:

- rozwijanie procesów poznawczych (m.in.: percepcję, uwagę, pamięć) i operacji logicznych (analiza, porównywanie, synteza, klasyfikowanie)
- kształcenie postaw kreatywnych i twórczych
- doskonalenie i rozwijanie predyspozycji i zdolności
- wzbogacanie wiedzy o nowe treści z poszczególnych edukacji (m.in. polonistycznej, plastycznej, muzycznej, matematycznej, społecznej, przyrodniczej)
- wdrażanie do aktywności poznawczej
- wdrażanie do zgodnej współpracy z drugą osobą, grupą, nauczycielem
- doskonalenie umiejętności porozumiewania się werbalnego i pozawerbalnego
- rozwijanie umiejętności uważnego słuchania rówieśników i nauczyciela
- rozbudzanie pozytywnej motywacji do uczenia się
- kształtowanie postaw szacunku do pracy swojej i innych
- poznanie siebie, swoich mocnych i słabych stron
- rozwijanie wielostronnej osobowości
- kształtowanie umiejętności wypowiadania się werbalnego na temat swoich odczuć i przeżyć

Cele operacyjne:

Uczeń:

- posiada większy zakres wiedzy z poszczególnych edukacji, a szczególnie edukacji polonistycznej, społecznej, matematycznej, plastycznej, muzycznej, zajęć technicznych
- według własnego pomysłu wykonuje pracę plastyczną
- wypowiada się na temat swoich myśli, odczuć i przeżyć
- potrafi komunikować się niewerbalnie (w parach)
- z szacunkiem odnosi się do wypowiedzi słownych i prac plastycznych innych
- uważnie słucha pytań i wypowiedzi rówieśników i nauczyciela
- aktywnie i z zadowoleniem uczestniczy w zajęciach
- wykazuje gotowość emocjonalną i społeczną do podejmowania zadań plastycznych, słownych i muzycznych

Temat:

Rysunek odbiciem wielostronnej aktywności poznawczej

Lp.	Nazwa zabawy	Opis zabawy	
		6-latek	7-latek
Nauczyciel przygotowuje zadanie plastyczne. Zadaniem dzieci jest wykonanie pracy plastycznej w parach posługując się w tym samym czasie jedną kredką. Uczniowie trzymając jedną kredkę w ręce starają się dokładnie i bez słów wykonać przygotowane zadanie. Przed rozpoczęciem pracy nauczyciel może przeprowadzić krótką rozmowę w celu wprowadzenia w dany temat pracy plastycznej. Należy pamiętać, aby po wykonaniu każdego rysunku uczniowie mieli możliwość wypowiedzi nie tylko na temat treści swojej pracy, ale także, (a nawet przede wszystkim), jak się czuli podczas ćwiczenia. Co sprawiło im radość, a co było utrudnieniem. Co było ważne, a co mniej ważne w tym zdaniu. Realizacji tego zadania towarzyszy muzyka. Rodzaj muzyki (tempo, dynamika) może być zmieniany przy każdym kolejnym ćwiczeniu.			
1.	„Taniec figur”	Nauczyciel przygotowuje na kartce schematy różnych figur, zadaniem dzieci jest wybranie tylko tych, które będą treścią danego zadania. Uczniowie rysują po śladzie na papierze (formaty A4 lub A3), a następnie ozdabiają i kolorują dowolnym kolorem powstałe schematy: a) Kół różnej wielkości, różnego koloru, b) Trójkątów różnego koloru, wielości, kątów pod różnych kątem nachylenia, w różnym miejscu na kartce, c) Prostokątów o różnych wymiarach ułożonych w różnej części kartki.	Uczniowie mają do dyspozycji kartki papieru formatu A4. Ich zadaniem jest narysowanie, a następnie ozdobienie lub wypełnianie dowolnym kolorem powstałych figur: a) Różnych figur geometrycznych w „tańcu”, b) Ludzików stworzonych przez figury, c) Kształtów liter i cyfr ozdobnych różnej wielkości, rodzaju, koloru itd.
2.	„Pojazd”	W realizacji tego zadania może towarzyszyć nagranie odgłosów różnych maszyn, pojazdów, samochodów.	
		Zadaniem dzieci jest rysowanie po śladzie na formacie papieru A4, a następnie wypełnienie dowolnym kolorem wykonanego schematu. Uczniowie wykonują: a) pojazd z przeszłości, b) samochód z teraźniejszości, c) pojazd z przyszłości.	Uczniowie bez schematu wykonują na kartce formatu A4: a) główną ulicę swojego miasta/miejscowości, b) łódź podwodną w oceanie, c) statek kosmiczny na innej planecie.
3.	„Osoby”	Przy wykonywaniu ćwiczenia uczniowie mogą słuchać nagrania głosów różnych ludzi w różnych sytuacjach.	
		Uczniowie wykonują rysunek na kartce formatu A3, bez schematu: a) 3 dowolnych osób spośród rówieśników klasy, b) 3 dowolnych nauczycieli, c) osoby wykonującej zawód: strażaka, policjanta i lekarza.	Uczniowie wykonują rysunek na kartce formatu A4: a) tancerzy w tańcu, b) kosmonautów na obcej planecie, c) kapitana samolotu.

Lp.	Nazwa zabawy	Opis zabawy	
		6-latek	7-latek
4.	„Pomieszczenia”	Podczas wykonywania tej pracy plastycznej uczniom może towarzyszyć nagranie odgłosów dochodzących z poszczególnych pomieszczeń.	
		Uczniowie wykonują rysunek na kartce formatu A3, bez schematu: a) swojej sali lekcyjnej, b) domu, np. który można zobaczyć przez okno klasy, c) świetlicy szkolnej.	Uczniowie wykonują rysunek na kartce formatu A4, bez schematu: a) stadionu sportowego, b) teatru, c) szatni szkolnej.
5.	„Sprzęt”	Nauczyciel może przygotować i zaprezentować nagrania różnych urządzeń. Te nagrania odgłosy mogą towarzyszyć podczas wykonywania rysunków.	
		Uczniowie bez schematu wykonują pracę na kartce formatu A4: a) komputer, b) telefon, c) pralka.	Zadaniem uczniów jest narysowanie na kartce formatu A4 i pokolorowanie urządzenia wielofunkcyjnego przeznaczonego do: a) kuchni, b) łazienki, c) pokoju.
6.	„Woda”	Wykonywaniu zadania mogą towarzyszyć nagrane i odtwarzane odgłosy wody (m.in. spadające krople, deszcz, wylewanie wody).	
		Uczniowie bez schematu wykonują prace plastyczne na kartce formatu A3 na temat: a) woda w łazience, b) woda w kuchni, c) woda w ogrodzie.	Uczniowie bez schematu wykonują prace plastyczne na kartce formatu A4 na temat: a) burza w mojej miejscowości, b) burza na morzu, c) powódź.
7.	„Rok”	Można zaproponować uczniom podział kartki na cztery pola za pomocą kresek lub innych znaków. Do wykonania ćwiczenia pomocna może być muzyka opowiadająca cztery pory roku.	
		Zadaniem uczniów jest na jednej kartce formatu A4 narysować bez schematu symbole poszczególnych pór roku (w kolejności roku szkolnego): a) jesień, b) zima, c) wiosna, d) lato.	Zadaniem uczniów jest na jednej kartce formatu A4 narysować bez schematu ilustracje poszczególnych pór roku (w kolejności roku szkolnego): a) jesień w sadzie, b) zima w lesie, c) wiosna na łące, d) lato z rodziną.